

Σεμινάριο για δικαστές και εισαγγελείς με τίτλο:
«ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ».
Θεσσαλονίκη, ΕΣΔΙ, 24 Νοεμβρίου 2023

Η εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου & η προδικαστική παραπομπή στο ΔΕΕ

Γεώργιος Σαφούρης, ΔΝ, Πρωτοδίκης
Σύμβουλος Δικαιοσύνης στη ΜΕΑ στην ΕΕ

Χρηματοδοτούμενο από το Πρόγραμμα 'Citizens, Equality, Rights and Values 2021-2027'
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

2

2

Το προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ

- I. Οι προϋποθέσεις ορθής υποβολής προδικαστικού ερωτήματος.
- II. Πότε είναι υποχρεωτικό για έναν εθνικό δικαστή να υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα;
- III. Αιτιολογία απόρριψης αιτήματος διαδίκου για υποβολή προδικαστικού ερωτήματος.
- IV. Ποια η χρησιμότητα του προδικαστικού ερωτήματος για τον εθνικό δικαστή;

Γεώργιος Σαφούρης, ΔΝ Πρωτοδίκης

3

3

Το άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Το ΔΕΕ αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις:

- α) επί της **ερμηνείας** των **Συνθηκών**,
- β) επί του **κύρους** και της **ερμηνείας** των **πράξεων** των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης.

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα, **δύναται**, αν κρίνει ότι απόφαση επί του ζητήματος είναι **αναγκαία** για την έκδοση της δικής του απόφασης, να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο για να αποφανθεί επ' αυτού.

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα σε **εκκρεμή υπόθεση** και του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, **οφείλει** να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο.

I. Βασικές προϋποθέσεις

- α) **Δικαστήριο** κράτους μέλους
- β) ... το οποίο έχει αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία ή το κύρος διατάξεων **δικαίου της ΕΕ**
- γ) ... διατάξεων **σχετικών** με την εκκρεμή υπόθεση

I. Βασικές προϋποθέσεις

α) Δικαστήριο κράτους μέλους

*Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ – ζήτημα που εμπίπτει αποκλειστικά στο δίκαιο της Ένωσης–, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η **ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο**, η **μονιμότητά του**, ο **δεσμευτικός χαρακτήρας** της δικαιοδοσίας του, ο **κατ' αντιμωλίαν χαρακτήρας** της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού **εφαρμογή κανόνων δικαίου**, καθώς και η **ανεξαρτησία** του*

ΔΕΕ (ΤΜΣ) της 21^{ης}.01.2020, C-274/14, *Banco de Santander*, σκ. 51

I. Βασικές προϋποθέσεις

β) ... το οποίο έχει αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία ή το κύρος διατάξεων δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- πρωτογενές δίκαιο (μόνο ερμηνεία) και δευτερογενές δίκαιο (ερμηνεία ή κύρος): οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις, συστάσεις και γνώμες
- απαράδεκτο το ερώτημα σε περίπτωση μη εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης
- αναδιτύπωση ερωτήματος ερμηνείας εθνικού δικαίου

ΔΕΕ (ΤΜΣ) της 16^{ης}.06.2015, C-62/14, *Peter Gauweiler*, σκέψη 26

I. Βασικές προϋποθέσεις

γ) ... διατάξεων σχετικών με την εκκρεμή υπόθεση

«ο μηχανισμός υποβολής προδικαστικού ερωτήματος δεν αναθέτει στο Δικαστήριο την αποστολή να διατυπώνει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά να συμβάλει στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των Κρατών μελών»

Νομολογία *Foglia* (C-244/80)

ΩΣΤΟΣΟ: Τεκμήριο λυσιτέλειας του ερωτήματος

ΔΕΕ (ΤΜΣ) της 5^{ης}.12.2006, C-94 και 202/04, *Cipolla*, σκ. 40

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

Δυνατότητα ή υποχρέωση;

	Μη αμετάκλητη απόφαση	Αμετάκλητη απόφαση
Ζητήματα ερμηνείας	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ
Έλεγχος κύρους	ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ	ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

A. Πάντοτε υποχρέωση όταν τίθεται ζήτημα κύρους διάταξης ΕΕ

- **Νομική βάση:** Συνδυασμός άρθρων 267 και 263 ΣΛΕΕ (προσφυγές για έλεγχο νομιμότητας νομοθετικών πράξεων της ΕΕ)

Οι δύο αυτοί οδοί δικαστικού ελέγχου καθιερώνουν ένα «πλήρες σύστημα ενδίκων μέσων που αποσκοπεί να αναθέσει στο ΔΕΕ τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων»

ΔΕΕ, C-294/83, Les Verts

- **Αρμοδιότητα** εθν. δικαστή να αποφανθεί **υπέρ της εγκυρότητας**

... διότι ο εθνικός δικαστής, «ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτό δεν θίγει την υπόσταση της κοινοτικής πράξης»

ΔΕΕ, C-314/85, Foto-Frost

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

B. Σε ζήτημα ερμηνείας διάταξης ΕΕ, υποχρέωση υποβολής έχει μόνο το δικαστήριο, του οποίου η απόφαση δεν υπόκειται σε ένδικο μέσο

- **Δικαιολογητικός λόγος:** Πρόληψη διαμόρφωσης πάγιας εθνικής νομολογίας που να αποκλίνει από τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου

ΔΕΕ, C-495/03, Intermodal

- Ειδική περίπτωση των **Ασφαλιστικών Μέτρων:** υποχρέωση υφίσταται μόνο όταν το ζήτημα δεν θα απασχολήσει την κύρια δίκη

ΔΕΕ, C-35/82, Morson

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

Γ. Εξαιρέσεις στην υποχρέωση υποβολής ερωτήματος για ζήτημα ερμηνείας του δικαίου της ΕΕ

Νομολογιακά διαμορφώθηκαν δύο εξαιρέσεις :

- 1) Το ερώτημα που προτίθεται να απευθύνει το εθνικό δικαστήριο στο ΔΕΕ είναι όμοιο με ερώτημα που του έχει ήδη υποβληθεί και έχει επ' αυτού αποφανθεί στο παρελθόν (**διασαφηνισμένη πράξη - acte éclairé**).
- 2) Η ορθή ερμηνεία του ευρωπαϊκού δικαίου είναι τόσο προφανής, που δεν υπάρχει ανάγκη υποβολής προδικαστικού ερωτήματος (**σαφής πράξη - acte clair**).

12

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

Αφενός το ΔΕΕ θέτει αυστηρά κριτήρια για τη «σαφή πράξη»

- Η λύση να είναι εξ ίσου προφανής στα δικαστήρια όλων των ΚΜ,
- κατόπιν σύγκρισης των διάφορων γλωσσικών αποδόσεων και τυχόν διαφοροποιήσεων των νομικών εννοιών στα εθνικά δίκαια.
- υπό το φως του συνόλου των διατάξεων του δικαίου της ΕΕ

ΔΕΕ, C-283/81, *CILFIT*

ΔΕΕ της 06^{ης}.10.2021, C-561/2019, *Conorzio*

Αφετέρου το ΔΕΕ υποχωρεί μπροστά στην εξουσία του εθνικού δικαστή να διαγνώσει ο ίδιος τη «σαφή πράξη»

ΔΕΕ, C-495/03, *Intermodal*

ΔΕΕ, C-72/14 και C-197/14, *X και van Dijk*

13

II. Υποχρέωση υποβολής προδ. ερωτήματος

Συνέπειες «παραβίασης» της υποχρέωσης

A. Καταδίκη εθνικής δικαιοσύνης σε αποζημίωση διαδίκου εξαιτίας κακοδικίας, λόγω μη υποβολής προδικαστικού ερωτήματος

ΔΕΕ, C-160/14, *Ferreira da Silva*

B. Καταδίκη ΚΜ εξαιτίας παραβίασης του δικαίου ΕΕ

ΔΕΕ, C-416/17, *Επιτροπή κατά Γαλλίας*

Συχνότητα υποβολής ερωτημάτων από την Ελλάδα

	2018	2019	2020	2021	2022	5ετία
ΕΛΛΑΔΑ	3	5	2	2	4	16
ΒΕΛΓΙΟ	40	38	35	35	30	178
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	20	24	29	49	43	165

III. Αιτιολογία απόρριψης αιτήματος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος

Παγιωμένη νομολογία ΕΔΔΑ:

Η άρνηση ενός εθνικού δικαστηρίου να παραπέμψει την υπόθεση στο ΔΕΕ, απορρίπτοντας σχετικό αίτημα διαδίκου, ενδέχεται «να παραβιάζει την αρχή της δίκαιης δίκης εάν φαίνεται αυθαίρετη»

- **Απόφαση ΕΔΔΑ, 2014, *Dhahbi v. Ιταλίας* (17120/09)**

Περίπτωση σιωπηρής απόρριψης.

- **Απόφαση ΕΔΔΑ, 2019, *Baltic Master v. Λιθουανίας* (55092/16)**

Το εθνικό δικαστήριο θεώρησε προφανή την ερμηνεία της ενωσιακής νομοθεσίας, χωρίς ωστόσο να εξειδικεύσει τα στοιχεία εκείνα που την καθιστούσαν προφανή

III. Αιτιολογία απόρριψης αιτήματος

- **ΕΔΔΑ της 13.02.2020, *Sanofi Pasteur v. Γαλλίας* (25137/16)**

Γαλλικό Cour de cassation: Η προσφυγή της εταιρείας Sanofi Pasteur κρίνεται απορριπτή «χωρίς να χρειάζεται να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ».

ΕΔΔΑ: Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

1. Δεν έγινε καμία αναφορά σε κάποια από τις περιπτώσεις της νομολογίας CILFIT, ούτως ώστε να αιτιολογηθεί η απόρριψη, και
2. Το Cour de cassation, είχε υποβάλλει ερώτημα στο ΔΕΕ σε παρεμφερή υπόθεση

Συμπέρασμα: Ελλείπει **ειδικής αιτιολογίας** απόρριψης του αιτήματος, παραβιάζεται το άρθρο 6, παρ. 1, ΕΣΔΑ.

III. Αιτιολογία απόρριψης αιτήματος

Απόφαση ΕΔΔΑ, 14.03.2023, Γεωργίου ν. Ελλάδας (57378/18)

Περίπτωση σιωπηρής απόρριψης αιτήματος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος από τον Άρειο Πάγο σε ποινική υπόθεση.

Υποχρεώνεται από το ΕΔΔΑ ο Άρειος Πάγος να υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα σε αυτήν την υπόθεση ή να απαντήσει, με επαρκή αιτιολογία, για ποιο λόγο θεωρεί ότι δεν υφίσταται υποχρέωση υποβολής ερωτήματος.

Η υπόθεση θα επανέλθει μέσω του 525 ΚΠΔ.

IV. Ποια η χρησιμότητα του προδικ. ερωτήματος;

Βασικούς στόχους τους οποίους υπηρετεί ο μηχανισμός του άρθρου 267 ΣΛΕΕ:

- Έσχατο μέσο δικαστικής προστασίας
- Ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης
- Μοχλός εξέλιξης του δικαίου της Ένωσης

IV. Ποια η χρησιμότητα του προδικ. ερωτήματος;

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

Δύο έγγαμες γυναίκες, Ελληνίδα και Ισπανίδα, κάτοικοι Ισπανίας, αποκτούν τέκνο. Επειδή επιθυμούν το τέκνο να εφοδιαστεί και με ελληνικό διαβατήριο, προσκομίζουν στις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες ένα ισπανικό πιστοποιητικό γέννησης το οποίο αναφέρει την Ελληνίδα ως Μητέρα Α, και την Ισπανίδα ως Μητέρα Β, χωρίς όμως να διευκρινίζει ποια κυοφόρησε το τέκνο.

Οι αρμόδιες για την έκδοση διαβατηρίου αρχές, εφαρμόζοντας την ελληνική νομοθεσία, απαιτούν την έκδοση ελληνικού πιστοποιητικού γέννησης, από το Ειδικό Ληξιαρχείο Αθηνών. Το Ειδικό Ληξιαρχείο Αθηνών αρνείται να αναγνωρίσει το ισπανικό πιστοποιητικό γέννησης, διότι στην ελληνική έννομη τάξη δεν αναγνωρίζεται γάμος μεταξύ δύο γυναικών, ούτε και δεσμός συγγένειας μεταξύ του τέκνου της βιολογικής μητέρας με τη συμβία της.

IV. Ποια η χρησιμότητα του προδικ. ερωτήματος;

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

Δύο έγγαμες γυναίκες, Βουλγάρα και Ισπανίδα, κάτοικοι Ισπανίας, αποκτούν τέκνο. Επειδή επιθυμούν το τέκνο να εφοδιαστεί και με βουλγαρικό διαβατήριο, προσκομίζουν στις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες ένα ισπανικό πιστοποιητικό γέννησης το οποίο αναφέρει την Βουλγάρα ως Μητέρα Α, και την Ισπανίδα ως Μητέρα Β, χωρίς όμως να διευκρινίζει ποια κυοφόρησε το τέκνο.

Οι αρμόδιες για την έκδοση διαβατηρίου αρχές, εφαρμόζοντας την βουλγαρική νομοθεσία, απαιτούν την έκδοση βουλγαρικού πιστοποιητικού γέννησης. Το Ειδικό Ληξιαρχείο, όμως, αρνείται να αναγνωρίσει το ισπανικό πιστοποιητικό γέννησης, διότι στην εθνική έννομη τάξη δεν αναγνωρίζεται γάμος μεταξύ δύο γυναικών, ούτε και δεσμός συγγένειας μεταξύ του τέκνου της βιολογικής μητέρας με τη συμβία της.

Δύο επιλογές ανοίγονται ενώπιον του εθνικού δικαστή:

A. Να εφαρμόσει το εθνικό δίκαιο, απορρίπτοντας την προσφυγή των εγγάμων γυναικών.

B. Να υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που παραβιάζεται από την εθνική νομοθεσία (δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, δικαίωμα του πολίτη της Ένωσης για έκδοση ταυτότητας [βλ. Οδηγία], Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων).

22

**Απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της
14ης.12.2021, C-490/2020, Panchareno**

64. Ειδικότερα, το άρθρο 2 της διεθνούς συμβάσεως [για τα παιδιά] καθιερώνει για τα παιδιά την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, η οποία επιτάσσει [...] το δικαίωμά του να εγγραφεί στο ληξιαρχείο και το δικαίωμα αποκτήσεως ιθαγένειας, να διασφαλίζονται χωρίς το παιδί να υφίσταται οποιαδήποτε διάκριση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων του.

65. Υπό τις συνθήκες αυτές, το να στερηθεί το επίμαχο εν προκειμένω τέκνο τη σχέση με έναν από τους γονείς του στο πλαίσιο της ασκήσεως του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας [...] λόγω του ότι οι γονείς του είναι του ίδιου φύλου, θα αντέβαινε στα θεμελιώδη δικαιώματα που τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη εγγυώνται στο τέκνο αυτό.

23

Απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 14ης.12.2021, C-490/2020, Panchareno

Διατακτικό

[...] το κράτος μέλος του οποίου το εν λόγω τέκνο είναι πολίτης υποχρεούται [...] να αναγνωρίσει, όπως και κάθε άλλο κράτος μέλος, **το έγγραφο το οποίο προέρχεται από το κράτος μέλος υποδοχής** και το οποίο καθιστά δυνατό για το εν λόγω τέκνο να ασκήσει με καθένα εκ των προαναφερθέντων προσώπων το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: Αυτό το οποίο τα Κράτη Μέλη ήθελαν να αποφύγουν κατά τη θέσπιση του Κανονισμού 2016/1191 για την επικύρωση εγγράφων.

Ερώτημα: Δικαστικός ακτιβισμός του ΔΕΕ ή απλώς σεβασμός της αρχής της νομιμότητας;

24

IV. Ποια η χρησιμότητα του προδικ. ερωτήματος;

Η απλή αυτή υπόθεση που απασχόλησε ένα διοικητικό δικαστήριο της Σόφιας, στάθηκε η αιτία να νομοθετήσει η Ένωση:

Πρόταση Κανονισμού σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση αποφάσεων και την αποδοχή δημόσιων εγγράφων σε θέματα γονικής σχέσης και την καθιέρωση ευρωπαϊκού πιστοποιητικού γονικής σχέσης.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52022PC0695>

25

*Σας ευχαριστώ
για την προβοχή σας!*

Γεώργιος Σαφούρης, ΔΝ, Πρωτοδίκης
e-mail: safouris2009@gmail.com